

КИЇВСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ ТОРГОВЕЛЬНО-ЕКОНОМІЧНИЙ
УНІВЕРСИТЕТ

СИСТЕМА УПРАВЛІННЯ ЯКІСТЮ

Система забезпечення якості освітньої діяльності та якості вищої освіти
сертифікована на відповідність ДСТУ ISO 9001:2015 / ISO 9001:2015

Кафедра психології

ЗАТВЕРДЖЕНО

вченою радою

(пост. пр. від « 17 » _____ 2020р.)

Ректор

А. А. Мазаракі

ЕКСПЕРИМЕНТАЛЬНА ПСИХОЛОГІЯ/
EXPERIMENTAL PSYCHOLOGY

ПРОГРАМА /
COURSE SUMMARY

Київ 2020

**Розповсюдження і тиражування без офіційного дозволу КНТЕУ
заборонено**

Автор: *Капосльоз Г.В.*, канд. психол. наук, с.н.с.

Програму розглянуто і затверджено на засіданні кафедри психології
16.10.2020р., протокол № 4;

обговорено та схвалено на засіданні ради факультету економіки,
менеджменту та психології 24.10.2020р., протокол №3.

Рецензенти: *Корольчук М.С.*, доктор психол. наук, професор;
Коkun О.М., заступник директора з науково-інноваційної
роботи Інституту психології імені Г.С.Костюка НАПН
України, доктор психологічних наук, професор, Член
кореспондент НАПН України.

**ЕКСПЕРИМЕНТАЛЬНА ПСИХОЛОГІЯ /
EXPERIMENTAL PSYCHOLOGY**

**ПРОГРАМА /
COURSE SUMMARY**

ВСТУП

Програма обов'язкової навчальної дисципліни «Експериментальна психологія» призначена для навчання здобувачів освітнього ступеня «бакалавр», галузі знань 05 «Соціальні та поведінкові науки», спеціальності 053 «Психологія», спеціалізацій «Психологія», «Практична психологія».

Програму підготовлено відповідно до Стандарту вищої освіти України із зазначеної спеціальності та відповідних освітньо-професійних програм підготовки бакалаврів КНТЕУ.

Програма складається з таких розділів:

1. Мета, завдання та предмет дисципліни.
2. Передумови вивчення дисципліни як вибіркової компоненти освітньої програми.
3. Результати вивчення дисципліни.
4. Зміст дисципліни.
5. Список рекомендованих джерел.

1. МЕТА, ЗАВДАННЯ ТА ПРЕДМЕТ ДИСЦИПЛІНИ

Метою вивчення дисципліни «Експериментальна психологія» є опанування студентами методологією психологічного експерименту, набуття вмінь і навичок експериментального дослідження психіки особистості під час проведення наукових досліджень та професійної діяльності практичного психолога.

Завданнями вивчення дисципліни «Експериментальна психологія» є:

ознайомити студентів з особливостями становлення і розвитку експериментального методу в психології, роллю та місцем експерименту в системі психологічного наукового знання та практики на сучасному етапі їх розвитку;

сформувати загальне уявлення про порядок (основні етапи) проведення експериментального дослідження, методи які використовуються та заходи, що організовуються на кожному з етапів;

засвоєння студентами вмінь та навичок формулювання та перевірки наукових гіпотез, розроблення експериментальних планів та заходів щодо їх реалізації, оцінювання валідності та ефективності експериментального дослідження, аналізу та інтерпретації експериментальних даних, формулювання висновків, оформлення та презентації звіту за дослідженням;

формувати компетентності та психологічну культуру використання класичних і сучасних технологій експериментального дослідження психологічних явищ у науковій та практичній діяльності психолога.

Предметом вивчення дисципліни «Експериментальна психологія» є процес планування та проведення психологічних експериментів, аналізу одержаних даних, їх узагальнення у висновках дослідження та презентація науковій спільноті чи використання у професійній діяльності практичного психолога.

2. ПЕРЕДУМОВИ ВИВЧЕННЯ ДИСЦИПЛІНИ ЯК ВИБІРКОВОЇ КОМПОНЕНТИ ОСВІТНЬОЇ ПРОГРАМИ

знання:

основ формування, функціонування та розвитку психіки – дисципліна «Загальна психологія»,

особливостей практичної діяльності психолога – дисципліна «Практична психологія»,

методології розроблення та застосування психодіагностичного інструментарію – дисципліна «Психодіагностика»,

розуміння соціально-психологічних явищ – дисципліна «Соціальна психологія»,

вміння:

застосовувати методи математичної статистики у аналізі та інтерпретації даних емпіричних досліджень психологічних явищ – дисципліна «Методи математичної статистики в психології».

3. РЕЗУЛЬТАТИ ВИВЧЕННЯ ДИСЦИПЛІНИ

Дисципліна «Експериментальна психологія», як обов'язкова компонента освітньої програми, забезпечує оволодіння студентами загальними та фаховими компетентностями і досягнення ними програмних результатів навчання за відповідною освітньо-професійною програмою:

✓ Психологія (ОС бакалавр, 2018р.)

Номер в освітній програмі	Зміст компетентності	Номер теми, що розкриває зміст компетентності
<i>Загальні компетентності за освітньою програмою</i>		
ЗК1.	Здатність до абстрактного мислення, аналізу та синтезу.	1, 3-10
ЗК3.	Знання та розуміння предметної області та розуміння професійної діяльності психолога.	1,2
ЗК4.	Навички використання інформаційних і комунікаційних технологій.	6, 7, 9, 10
ЗК 5.	Здатність вчитися і оволодівати сучасними знаннями	3-5
ЗК 6.	Здатність бути критичним і самокритичним	7-9
ЗК7.	Здатність приймати обґрунтовані рішення.	3-5
ЗК9.	Навички міжособистісної взаємодії, здатність працювати в команд.	7
ЗК 10.	Цінування та повага різноманітності та мультикультурності	10
ЗК 11.	Здатність діяти на основі етичних міркувань (мотивів)	10
ЗК 12.	Знання та розуміння про захищеність життя і	10

	діяльності особистості, суспільства і життєвого середовища від небезпечних факторів природного і штучного характеру	
<i>Фахові компетентності за освітньою програмою</i>		
ФК 1.	Знання структури особистості, принципів, методів, галузей психології;	1,10
ФК 2.	Знання функціонування потребнісно-мотиваційної, операціональної, інформаційної та регуляторної підсистем особистості;	2
ФК 4.	Вміння здійснювати психологічну діагностику, консультацію, корекцію, реабілітацію клієнтів і надавати психологічну допомогу працівникам організації;	5-7
ФК 6.	Вміння досліджувати соціально-психологічні явища і впроваджувати методи психологічного забезпечення професійної діяльності в організації;	3
ФК 11.	Вміння систематизувати критерії психодіагностичних обстежень, спрямованих на якість відбору й атестації персоналу на підприємстві, організації;	4, 5, 7, 8
ФК 12.	Здатність усвідомлювати межі своєї компетентності та дотримуватися норм професійної етики;	9
ФК 13.	Здатність використовувати валідний і надійний психодіагностичний інструментарій;	3-9
ФК 14.	Здатність до особистісного та професійного самовдосконалення, навчання та саморозвитку;	10
<i>Програмні результати навчання за освітньою програмою</i>		
ПРН 1.	Визначати, аналізувати та пояснювати психічні явища, ідентифікувати психологічні проблеми та пропонувати шляхи їх розв'язання.	5, 7, 8, 9
ПРН 4.	Здійснювати пошук інформації з різних джерел для вирішення професійних завдань в т. ч. з використанням інформаційно-комунікаційних технологій.	5, 9
ПРН 5.	Здійснювати реферування наукових джерел, обґрунтовувати власну позицію, робити самостійні висновки.	1, 2, 10
ПРН 7.	Формулювати мету, завдання дослідження, володіти навичками збору первинного матеріалу, вміння дотримуватися процедури дослідження.	4, 9
ПРН 8.	Рефлексувати та критично оцінювати достовірність одержаних результатів психологічного дослідження, формулювати аргументовані висновки.	6
ПРН 9.	Презентувати результати власних досліджень	4-9

	усно / письмово для поінформованої аудиторії, формулювати розгорнутий аналіз та тези досліджень.	
ПРН 10.	Пропонувати власні способи вирішення психологічних задач і проблем у процесі професійної діяльності, приймати та аргументувати власні рішення щодо їх розв'язання.	4-9
ПРН 11.	Формулювати думку логічно, доступно, дискутувати, обстоювати власну позицію, модифікувати висловлювання відповідно до культуральних особливостей співрозмовника.	2, 6, 10
ПРН 12.	Складати та реалізовувати план консультативного процесу з урахуванням специфіки запиту та індивідуальних особливостей клієнта, встановлювати ефективність власних дій.	2, 9
ПРН 13.	Складати та реалізовувати програму психопрофілактичних та просвітницьких дій, заходів психологічної допомоги у формі лекцій, бесід, круглих столів, ігор, тренінгів, тощо, відповідно до запиту.	2, 9
ПРН 14.	Емпатійно взаємодіяти, вступати у комунікацію, бути зрозумілим, толерантно ставитися до осіб, що мають інші культуральні чи гендерно-вікові особливості.	10
ПРН 15.	Демонструвати навички командної роботи у процесі вирішення фахових завдань.	10
ПРН 16.	Демонструвати відповідальне ставлення до професійного самовдосконалення, навчання та саморозвитку.	1,2,10
ПРН 17.	Знати та дотримуватися етичних принципів професійної діяльності психолога.	10
ПРН 18.	Демонструвати соціально відповідальну та свідому поведінку, слідувати гуманістичним та демократичним цінностям.	10
ПРН 19.	Розуміти важливість збереження здоров'я (власного й навколишніх) та за потреби визначати зміст запиту до супервізії.	10

✓ *Практична психологія (ОС бакалавр, 2020р.)*

Номер в освітній програмі	Зміст компетентності	Номер теми, що розкриває зміст компетентності
<i>Загальні компетентності за освітньою програмою</i>		
ЗК1.	Здатність застосовувати знання у практичних ситуаціях.	1, 3-10

ЗК2.	Знання та розуміння предметної області та розуміння професійної діяльності.	1,2
ЗК9.	Здатність працювати в команді.	7
<i>Фахові компетентності за освітньою програмою</i>		
СК1.	Здатність оперувати категоріально-понятійним апаратом психології	1-10
СК2.	Здатність до ретроспективного аналізу вітчизняного та зарубіжного досвіду розуміння природи виникнення, функціонування та розвитку психічних явищ.	2
СК4.	Здатність самостійно збирати та критично опрацьовувати, аналізувати та узагальнювати психологічну інформацію з різних джерел	1,2
СК5.	Здатність використовувати валідний і надійний психодіагностичний інструментарій	3
СК11.	Здатність дотримуватися норм професійної етики	10
<i>Програмні результати навчання за освітньою програмою</i>		
ПР1.	Аналізувати та пояснювати психічні явища, ідентифікувати психологічні проблеми та пропонувати шляхи їх розв'язання.	5, 7, 8, 9
ПР4.	Обґрунтовувати власну позицію, робити самостійні висновки за результатами власних досліджень і аналізу літературних джерел.	5, 9
ПР7.	Рефлексувати та критично оцінювати достовірність одержаних результатів психологічного дослідження, формулювати аргументовані висновки	6, 9
ПР8.	Презентувати результати власних досліджень усно / письмово для фахівців і нефахівців.	9
ПР9.	Пропонувати власні способи вирішення психологічних задач і проблем у процесі професійної діяльності, приймати та аргументувати власні рішення щодо їх розв'язання	9
ПР13.	Взаємодіяти, вступати у комунікацію, бути зрозумілим, толерантно ставитися до осіб, що мають інші культуральні чи гендерно-вікові відмінності.	10
ПР14.	Ефективно виконувати різні ролі у команді у процесі вирішення фахових завдань, у тому числі демонструвати лідерські якості.	1-10
ПР15.	Відповідально ставитися до професійного самовдосконалення, навчання та саморозвитку	10

4. ЗМІСТ ДИСЦИПЛІНИ

Тема 1.

Експериментальна психологія у загальному контексті наукового пізнання

Джерела наукового знання. Експериментування, як метод емпіричних досліджень, Мова науки. Операційні дефініції і закони. Теорії та компоненти теоретичних знань. Теорія вищого рівня Халла-Спенса. Процедура наукового дослідження. Типи досліджень. Прикладні дослідження. Фундаментальні дослідження. Принципи експериментального дослідження психіки.

Список рекомендованих джерел:

Основний: 1,3.

Додатковий: 1, 2, 4.

Інтернет – ресурси: 3-5.

Тема 2.

Становлення і розвиток експерименту в психології

Класичні експерименти в психології. Історія розвитку експериментальних досліджень у психології. Автори першого психологічного закону: Густав Фехнер та Ернст Вебер. Закон Вебера-Фехнера. Метод середньої помилки. Метод постійного стимулу. Метод встановлення порогу. Відкриття швидкості руху збудження Германа Гельмгольца. Френсіс Гальтон та його дослідження індивідуальних відмінностей. Вільгельм Вунд – організатор першої психологічної лабораторії. Герман Еббінгаус та його дослідження пам'яті людини. Психологічні експерименти в США (С. Холл, М. Кеттел, Е. Тітченер, В. Джеймс, Е. Торндайк та ін.). В.М. Бехтерев та його експериментальні проекти.

Список рекомендованих джерел:

Основний: 1.

Додатковий: 2, 6

Інтернет – ресурси: 3-5.

Тема 3.

Експеримент як метод психологічного дослідження

Місце експерименту в дослідженні психічної реальності. Сутність експериментального дослідження психіки. Методи психічного пізнання людини. Класифікація психологічних методів. Рання класифікація. Сучасна система психологічних методів. Експериментальні методи, як засіб вивчення людської поведінки. Методи психологічного дослідження (теоретичні, інтерпретаційно-описувальні, емпіричні). Феноменологічне самоспостереження. Спостереження, опитування, бесіда. Метод біографічного дослідження. Метод аналізу продуктів діяльності. Клінічний метод. Метод психологічного консиліуму та ін.

Принципи лабораторного дослідження психіки. Переваги та проблеми експериментального дослідження психіки. Лабораторний експеримент та процедура його застосування. Природний експеримент та його різновиди (психолого-педагогічний експеримент, виробничий експеримент, навчальний експеримент, польовий експеримент. Констатуючий та формуючий експеримент. Пілотний, пошуковий та підтверджувальний експерименти. Квазіексперимент. Критичний експеримент. Науковий експеримент.

Прикладний експеримент. Проективний та ретроспективний експерименти. Сліпий експеримент. Неконтрольовані, природні та контрольовані (лабораторні експерименти). Індивідуальний та груповий експерименти. "Архівний метод". Алгоритм формування експериментального дослідження.

Список рекомендованих джерел:

Основний: 1, 2.

Додатковий: 1, 5.

Інтернет - ресурси: 1, 2, 5

Тема 4.

Дослідницькі стратегії в експериментальній психології

Основні дослідницькі стратегії, які сформувались у науковому пізнанні закономірностей оточуючого світу. Дескриптивна, кореляційна та маніпулятивна дослідницькі стратегії. Дескриптивна стратегія. Контрольоване спостереження. Приховане спостереження. Натуралістичне (природне) спостереження, як варіант дескриптивної стратегії. Польове спостереження. Відмінності між натуралістичним та польовим спостереженнями. Кореляційна стратегія та її застосування в психометричних дослідженнях. Критика кореляційної стратегії.

Маніпулятивна стратегія та психологічні закони казуальних зв'язків типів: $S \rightarrow R$ або $O \rightarrow R$. Витоки експериментальних досліджень в психології. Трьохмірна теорія відчуттів. Загрози фальшування експериментальних даних та шляхи їх уникнення. Встановлення експериментальних фактів в контрольованих умовах і можливість порівняння їх за схемами маніпулювання рівнями експериментальних факторів. Логіка експериментального методу. Експериментальне спілкування. Експериментатор: його особистість і діяльність.

Список рекомендованих джерел:

Основний: 1.

Додатковий: 3, 5.

Інтернет – ресурси: 3-5.

Тема 5.

Гіпотези у психологічному дослідженні

Поняття про гіпотезу у психологічному дослідженні. Принцип фальсифікації та верифікації наукової гіпотези. Види гіпотез у психологічному дослідженні. Теоретична та експериментальна гіпотези. Психологічні і статистичні гіпотези. Експериментальна гіпотеза та її особливості. Експериментальні та статистичні гіпотези. 0-гіпотеза. Помилки 1-го і 2-го роду при перевірці статистичних гіпотез. Асиметрія висновків на основі експериментальних результатів. Відбір досліджуваних. Експеримент, як засіб перевірки передбачень, прогнозів, які робить теорія. Джерела формування наукових гіпотез.

Список рекомендованих джерел:

Основний: 1, 2.

Додатковий: 1, 5.

Інтернет - ресурси: 1, 2, 5

Тема 6.

Змінні у структурі психологічного експерименту. Валідність експерименту.

Побічна (незапланована) варіативність і стратегії її контролю. Важливість контролю побічної варіативності. Джерела побічних змінних у психологічному експерименті. Проміжні змінні й змінні, що контролюються. Незалежні та залежні змінні. Ситуаційні побічні змінні. Побічні змінні, пов'язані із суб'єктами, що беруть участь в експерименті у ролі досліджуваних. Побічні змінні, пов'язані з просторово-часовою послідовністю експериментальних подій. Стратегії контролю побічних змінних. Методи контролю при застосуванні міжгрупових експериментальних планів. Методи контролю побічних змінних, не пов'язані з плануванням експерименту. Рандомізація як процедура забезпечення еквівалентності груп. Процедура рандомізованого вибору. Створення корельованих груп як процедура їх вимірювання. Створення корельованих груп за результатами перед експериментального тестування. Створення корельованих груп шляхом включення побічної змінної в експериментальний план. Поняття контрбалансування. Методи контролю побічних змінних, не пов'язані з плануванням експерименту.

Тестологія і психодіагностична практика. Характеристики теорії тестології. Основні вимоги, що висуваються до тестів. Валідність, надійність, достовірність тестів, допустимі похибки вимірювання. Адаптація іноземних тестів. Норми і вимоги до отримання психодіагностичного критерію. Загальні принципи застосування психодіагностичних методик. Контроль незалежної змінної. Ефект послідовності. Контроль зовнішніх (побічних і додаткових змінних). Критерії якості виміру змінних.

Список рекомендованих джерел:

Основний: 1.

Додатковий: 1, 3, 5.

Інтернет – ресурси: 3-5.

Тема 7.

Планування експериментального дослідження

Критерії класифікації експериментальних планів. Інтрагрупові та міжгрупові експериментальні плани. Простий план для двох рандомізованих груп з тестування після експериментального випробування. Експериментальний план для кількох рандомізованих груп з різними рівнями незалежної змінної і тестування після випробування. План для двох рандомізованих груп з попереднім і підсумковим тестуванням (граничним контролем). План для чотирьох рандомізованих груп з контролем ефектів попереднього тестування (план Соломона). Плани для співвіднесених груп. Експериментальні інтраіндивідуальні плани. Вибір експериментального плану. Факторні експериментальні плани. Встановлення основних ефектів і взаємодій для інших факторних планів. Переваги і недоліки факторних експериментальних планів.

Доекспериментальні плани. Види доекспериментальних планів. План з

попереднім та підсумковим тестуванням однієї групи. План для двох нееквівалентних груп з тестуванням після випробування. Квзіекспериментальні плани. Плани часових серій. План «екс-пост-факто».

Процедура розподілу досліджуваних по групах. Рандомізований факторний план. Ротаційні факторні плани. Основні ефекти і взаємодія.

Список рекомендованих джерел:

Основний: 1, 3.

Додатковий: 5, 6.

Інтернет - ресурси: 1, 2, 5

Тема 8.

Структура і логіка психологічного дослідження

Предметна специфіка психологічного емпіричного дослідження. Суб'єктивний підхід до психологічного емпіричного дослідження. Принципи додатковості в психологічному емпіричному дослідженні. Неекспериментальні емпіричні дослідження. Кореляційне дослідження. Види кореляцій та їх характеристика (додатна, від'ємна, нульова, нелінійна кореляції). Типи кореляційних досліджень та їх характеристика. Види неекспериментальних досліджень. Класифікація неекспериментальних методів дослідження. Класифікація видів психологічного спостереження.

Галузеві експерименти в психології. Окремі методи експериментальних досліджень сприйняття. Вимірювання сприйняття. Оцінювання валідності перцептивних реакцій. Основні психофізичні методи та їх застосування. Методи дослідження "простого навчання" (формування умовних реакцій). Класичне зумовлювання. Оперантне зумовлювання. Теоретичне узагальнення основних концептуальних положень класичного та оперантного зумовлювання в теорії Халла-Спенса. Окремі методи експериментального дослідження вербального навчання і пам'яті. Експериментально-психологічні дослідження мотиваційної динаміки. Окремі методи експериментальних досліджень у соціальній психології.

Список рекомендованих джерел:

Основний: 1.

Додатковий: 1, 5.

Інтернет - ресурси: 1-3.

Тема 9.

Узагальнення, інтерпретація та представлення результатів експериментального дослідження

Вимоги державних стандартів щодо формування наукового звіту за результатами дослідження. Результати дослідження, їх інтерпретація та узагальнення. Форма представлення результатів дослідження. Зміст та структура підготовки та оформлення наукового звіту. Основні етапи при оформленні наукового звіту за результатами дослідження. Різновиди представлення результатів експериментального дослідження. Реферат наукового звіту. Презентація наукових звітів. Представлення емпіричних результатів в курсовій, дипломній та магістерській роботі студента. Вимоги до оформлення наукової статті.

Список рекомендованих джерел:

Основний: 2.

Додатковий: 5, 8.

Інтернет - ресурси: 1-3.

Тема 10.

Артефакти психологічних експериментів та етика дослідження

Поняття артефакту. Ефект плацебо та його вплив на об'єктивність результатів дослідження. Ефект Хоторна. Ефект аудиторії, або ефект соціальної фасилітації. Ефект Пігмаліона (або ефект Р. Розенталя). Ефект Фокса. Ефект першого враження. Ефект Барнума.

Етичні принципи психологічного дослідження. Етика проведення експерименту з одним досліджуваним. Етика проведення експерименту із залученням тварин. Наукове шахрайство в психологічних дослідженнях. Законодавство України про авторські права дослідників. Патентна справа. Етика і психологія спілкування експериментатора і досліджуваного.

Список рекомендованих джерел:

Основний: 1.

Додатковий: 1, 3, 5, 6.

Інтернет - ресурси: 3-5.

5. СПИСОК РЕКОМЕНДОВАНИХ ДЖЕРЕЛ

Основний

1. Максименко С.Д., Носенко Е.Л. *Експериментальна психологія. Підручник.* / С.Д. Максименко, Е.Л. Носенко – К.: Центр учбової літератури, 2020. – 360 с.*

2. Капосльоз Г.В. *Основи психолого-педагогічного дослідження // Основи професійної освіти: Підручник* / М.В. Руденко, Р.А. Калениченко, Г.В. Капосльоз, Г.Л. Корчова. – К.: КНУБА, 2018. – 613 с.

3. Корольчук М.С., Осьодло В.І. *Психодіагностика: підручник* - К.: Ельга; Ніка-Центр. 2012. – 400с.

4. *Копець Л. Класичні експерименти в психології: навчальний посібник.* – К. : Вид. дім «Києво-Могилянська академія», 2010. – 283 с.*

Додатковий

1. Бочелюк В.Й. *Методика та організація наукових досліджень в психології: Навч. пос.* / В.Й. Бочелюк, В.В. Бочелюк / – К. : Центр учбової літератури, 2008. – 360 с.*

2. Бондарчук О.І. *Експериментальна психологія: курс лекцій.* – К. : МАУП, 2003. – 120 с.

3. Галян О.І. *Експериментальна психологія: навчальний посібник.* / О.І. Галян, І.М. Галян. – К. : Академвидав, 2012. – 400 с.

4. Гірняк Г.С. *Методичні рекомендації з вивчення дисципліни «Експериментальна*

психологія» для студентів спеціальності 053 «Психологія» / Г. С. Гіряк. – Тернопіль: ВПЦ Економічна думка, 2018. – 60 с.

5. Горбунова В.В. Експериментальна психологія в схемах і таблицях: Навчальний посібник. — К.: «ВД «Професіонал», 2007. — 208 с.

6. Корольчук М.С., Крайнюк В.М., Марченко В.М. *Основи психології: опорні конспекти, схеми, методики. Навчальний посібник для студентів ВНЗ.* – К.: Ніка-Центр, 2018. – 320 с.

7. *Практична психологія. навч. посіб. для студ. вищ. навч. закл.* / Корольчук М.С., Корольчук В.М., Ржевський Г.М., Миронець С.М., Осьодло В.І., Зазимко О.В. – К. : Київ.нац.торг.ун-т, 2015. – 739 с.*

8. *Психологія праці в звичайних та екстремальних умовах: навч. посіб.* / М. С. Корольчук, В. М. Корольчук, С.М. Миронець та ін. – К. : Київ. нац. торг.-екон. ун-т, 2015. – 652 с.¹

Інтернет – ресурси:

1. Етичний кодекс Української Спілки психотерапевтів / [Електронний ресурс] : <http://www.usp.lviv.ua>.

2. Етичні положення Європейської Асоціації психотерапевтів / [Електронний ресурс]: <http://www.psyter.org>.

3. Корнілова Т.В. Експериментальна психологія / [Електронний ресурс]: https://stud.com.ua/29206/psihologiya/eksperimentalna_psihologiya

4. Студентська електронна бібліотека "Читалка" [Електронний ресурс] : <http://chitalka.info/psy.html>.

5. Портал «У психолога» [Електронний ресурс] : http://upsihologa.com.ua/tytarenko_crisis2.html.

6. Електронна бібліотека [Електронний ресурс] : <http://www.info-library.com.ua/books-book-78.html>.

7. Копець Л. Класичні експерименти в психології [Електронний ресурс] : <https://westudents.com.ua/knigi/509-klasichn-eksperimenti-v-psiholog-kopets-l.html>

8. Максименко С.Д. Експериментальна психологія - [Електронний ресурс] : <https://westudents.com.ua/predmet/25-psiholog%D1%96ya.html?page=5>

¹ курсивом виділені назви видань, які знаходяться в бібліотеці КНТЕУ